Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
PEDRO CRUZ VILLALÓN IŠVADA,
pateikta 2012 m. vasario 2 d.[1]

Byla C-514/10

Wolf Naturprodukte GmbH
prieš
SEWAR spol. sro

(Nejvyšší soud České republiky (Čekijos Respublika) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymas — Reglamento (EB) Nr. 44/2001 taikymo sritis — 66 straipsnis — Pareiga vykdyti kitoje valstybėje narėje priimtą teismo sprendimą iki valstybės, į kurią kreipiamasi, įstojimo į Europos Sąjungą“

I – Įžanga

1. 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo[2] 66 straipsnyje, neatsižvelgiant į šio reglamento įsigaliojimą 2002 m. kovo 1 d.[3], apibrėžiama, kokioms byloms ir atitinkamai teismo sprendimams *ratione temporis* turi būti taikomos konkrečios jo nuostatos, susijusios, kaip nurodyta jo pavadinime, su jurisdikcijos nustatymu ir atitinkamų teismo sprendimų pripažinimu ir vykdymu.

2. Gavęs prašymą Čekijos Respublikoje vykdyti Austrijoje priimtą teismo sprendimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar ši nuostata turi būti aiškinama taip, kad norint ją taikyti pakanka (ar ne), kad atitinkamo sprendimo priėmimo momentu reglamentas būtų įsigaliojęs vien valstybėje narėje, kurioje šis sprendimas priimtas, taigi, neatsižvelgiant į reglamento padėtį vykdymo valstybėje narėje.

3. Atsižvelgiant į tai ir, kaip bandysiu įrodyti, klausimas, kuris kyla praktikoje ir kuris kartu labiausiai domina šioje byloje, yra susijęs su tuo, kaip 66 straipsnio nuostatos gali būti taikomos valstybių narių, kurios į Europos Sąjungą įstoja jau po reglamento įsigaliojimo, teritorijoje, o tai yra atvejis, kuris šiame reglamente nėra aiškiai reglamentuojamas.

1 — Originalo kalba: ispanų.

2 — OL L 12, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42; toliau – Reglamentas Nr. 44/2001 arba reglamentas.

3 — Reglamento 76 straipsnis.

II – Teisinis pagrindas

A – *Sąjungos teisė: Reglamentas Nr. 44/2001*

4. Reglamento Nr. 44/2001 5 konstatuojamojoje dalyje teigiama:

„1968 m. rugsėjo 27 d. valstybės narės, veikdamos pagal Sutarties 293 straipsnio ketvirtąją įtrauką, priėmė Briuselio konvenciją dėl jurisdikcijos ir sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo su pakeitimais, padarytais Konvencijomis dėl naujų valstybių narių prisijungimo prie minėtos konvencijos (toliau – Briuselio konvencija). 1988 m. rugsėjo 16 d. valstybės narės ir ELPA valstybės priėmė Lugano konvenciją dėl jurisdikcijos ir sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo, panašią į 1968 m. Briuselio konvenciją. Minėtos konvencijos buvo persvarstytos ir Taryba patvirtino patikslintų tekstų turinį. Reikėtų užtikrinti minėta peržiūra pasiektų rezultatų tęstinumą.“

5. To paties reglamento 19 konstatuojamojoje dalyje sakoma:

„Reikėtų užtikrinti Briuselio konvencijos ir šio reglamento tęstinumą ir tuo tikslu nustatyti pereinamąsias nuostatas. Tęstinumą taip pat turi užtikrinti Europos Bendrijų Teisingumo Teismas, aiškindamas Briuselio konvenciją, o 1971 m. protokolas turėtų būti toliau taikomas byloms, kurios dar nebus išspręstos įsigaliojus reglamentui.“

6. 19 konstatuojamojoje dalyje minimos pereinamosios nuostatos įtvirtintos Reglamento Nr. 44/2001 66 straipsnyje, kuriame nustatyta:

„1. Šis reglamentas taikomas tik byloms, kurios iškeliamos, ir dokumentams, kurie formaliai parengiami arba užregistruojami kaip autentiški dokumentai po šio reglamento įsigaliojimo.

2. Tačiau jeigu bylos kilmės valstybėje narėje buvo iškeltos prieš šio reglamento įsigaliojimą, po jo įsigaliojimo datos priimti teismo sprendimai pripažįstami ir vykdomi pagal III skyrių:

a) jeigu bylos kilmės valstybėje narėje buvo iškeltos po Briuselio arba Lugano konvencijos įsigaliojimo kilmės valstybėje narėje ir valstybėje narėje, į kurią kreipiamasi;

b) visais kitais atvejais, jeigu jurisdikcija buvo pagrįsta taisyklėmis, kurios atitiko taisykles, nurodytas II skyriuje arba kilmės valstybės narės ir valstybės narės, į kurią kreipiamasi, sudarytoje konvencijoje, galiojusioje bylos iškėlimo metu.“

7. Reglamento Nr. 44/2001 76 straipsnyje numatyta, kad „šis reglamentas įsigalioja 2002 m. kovo 1 d.“

B – *Nacionalinės teisės aktai*

8. Pagal *Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním* (Tarptautinės privatinės teisės ir tarptautinio civilinio proceso įstatymas, toliau – ZMPS) 37 straipsnio 1 dalį „turtiniuose ginčuose bylos yra teismingos Čekijos teismams, jeigu jie turi jurisdikciją pagal Čekijos Respublikos teisės nuostatas“.

9. ZMPS 63 straipsnyje teigiama, kad: „užsienio valstybės teisminių institucijų sprendimai bylose, nurodytose <...> 1 straipsnyje, turi teisinę galią Čekijos Respublikoje, jei kompetentinga užsienio valdžios institucija patvirtina, kad jie yra įsigalioję ir jeigu jų teisinę galią pripažino Čekijos Respublikos valdžios institucijos“.

10. Pagal ZMPS 64 straipsnį „užsienio teismo sprendimo negalima pripažinti ir vykdyti, jei: <...>

c) dėl užsienio organo veiksmų iš proceso dalyvio, kurio atžvilgiu turi būti pripažintas sprendimas, buvo atimta galimybė tinkamai dalyvauti procese, pavyzdžiui, jei jam asmeniškai nebuvo perduotas šaukimas arba atsakovui nebuvo asmeniškai įteiktas ieškinys;

d) pripažinimas pažeistų Čekijos Respublikos viešąją tvarką;

e) neužtikrinamas abipusiškumas; tačiau abipusiškumo nereikalaujama, jeigu užsienio teismo sprendimas nėra skirtas Čekijos Respublikos piliečiui arba juridiniam asmeniui.“

III – Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

11. 2003 m. balandžio 15 d. sprendimu *Landesgericht für Zivilrechtssachen Graz* (Graco regioninis civilinių bylų teismas, Austrija) priteisė iš bendrovės *SEWAR spol. Sro*. sumokėti *Wolf Naturprodukte GmbH* tam tikras sumas.

12. 2007 m. gegužės 21 d. *Wolf Naturprodukte GmbH* pateikė *Okresní soud ve Znojmě* (Znojmo apylinkės teismas; Čekijos Respublika) prašymą pripažinti vykdytinu minėtą Austrijos teismo sprendimą Čekijos Respublikoje ir tuo tikslu įsakyti jį vykdyti iš skolininkės lėšų. Grįsdamas savo prašymą *Wolf Naturprodukte GmbH* rėmėsi Reglamento Nr. 44/2001 nuostatomis.

13. *Okresní soud ve Znojmě* atmetė pareiškėjos prašymą 2007 m. spalio 25 d. sprendimu, nes, vadovaujantis tuo, kas numatyta Reglamento Nr. 44/2001 66 straipsnio 1 ir 2 dalyse, šioje byloje jis netaikytinas *ratione temporis*. Todėl, remdamasis ZMPS, *Okresní soud* padarė išvadą, kad Austrijos teismo sprendimas neatitinka jo pripažinimo ir vykdymo Čekijos Respublikoje sąlygų. Viena vertus, tai buvo sprendimas, priimtas už akių, ir iš bylos duomenų buvo galima daryti išvadą, kad skolininkui, iš kurio priteistos sumos, nebuvo sudarytos sąlygos tinkamai dalyvauti procese (ieškinys skolininkui įteiktas 2003 m. balandžio 15 d., o galutinis sprendimas priimtas tą pačią dieną). Kita vertus, nebuvo įvykdyta abipusiškumo pripažįstant ir vykdant sprendimus tarp Čekijos Respublikos ir Austrijos sąlyga.

14. *Wolf Naturprodukte GmbH* pateikė apeliacinį skundą dėl šio sprendimo. 2008 m. birželio 30 d. sprendimu *Krajský soud v Brně* (Brno apygardos teismas) atmetė apeliacinį skundą ir patvirtino pirmosios instancijos teismo sprendimą.

15. Tuomet bendrovė kreditorė kasacine tvarka kreipėsi į *Nejvyšší soud České republiky* (Čekijos Respublikos Aukščiausiasis Teismas), tvirtindama, kad Reglamento Nr. 44/2001 66 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad lemiamą reikšmę jo taikymui turi ta data, kai norma įsigalioja apskritai, o ne ta, kai ji įsigalioja konkrečioje valstybėje narėje.

16. Manydamas, kad iš minėto 66 straipsnio nuostatų negalima aiškiai nustatyti Reglamento Nr. 44/2001 taikymo srities laiko atžvilgiu, *Nejvyšší soud* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir Teisingumo Teismui pateikti šį prejudicinį klausimą:

„Ar 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo 66 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad šio reglamento taikymas yra pagrįstas tik tada, kai priimant sprendimą jis galioja ir valstybėje, kurioje priimamas sprendimas, ir valstybėje, kurioje bylos šalis siekia, kad jis būtų pripažintas ir vykdomas?“

IV – Procesas Teisingumo Teisme

17. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismo kanceliarijoje buvo užregistruotas 2010 m. lapkričio 2 dieną.

18. Rašytines pastabas pateikė Čekijos Respublika, Latvijos Respublika, Vokietijos Federacinė Respublika ir Komisija.

V – Prejudicinio klausimo analizė

A – *Dėl 66 straipsnio prasmės, turinio ir pateikto klausimo apimties*

19. Nacionalinio teismo pateiktą klausimą, kurį jau citavome, mano nuomone, pirmiausia reikėtų šiek tiek patikslinti.

20. Pirmiausia pažymėtina, kad, nesvarbu, jog formaliai klausimas pateiktas būtent dėl 66 straipsnio 2 dalies, konkrečiai kalbant, dėl reglamento „įsigaliojimo“ sąvokos „teritorinio“ aspekto, kuris reglamentuojamas nagrinėjamoje pereinamojo laikotarpio nuostatoje, akivaizdu, kaip dar pamatysime, kad ši sąvoka negali vienoje šio straipsnio dalyje turėti skirtingą reikšmę nei kitoje. Todėl manau, kad klausimas turi būti nagrinėjamas dėl viso 66 straipsnio, neišskiriant jo dalių.

21. Antra, labai svarbu suprasti šio straipsnio prasmę ir struktūrą, galiausiai jo vietą viso Reglamento Nr. 44/2001 struktūroje.

22. 66 straipsniu, kaip pereinamojo laikotarpio norma, įgyvendinamas teisinio saugumo siekis. Be to, atsižvelgiant į reglamento reguliavimo dalyką (teismų jurisdikcija, teismų sprendimų pripažinimas ir vykdymas), buvo būtina *ratione temporis* patikslinti, kokioms konkrečiai byloms ir sprendimams prireikus turi būti taikomos jo nuostatos.

23. Siekdamas šio tikslo Sąjungos teisės aktų leidėjas šio straipsnio 1 dalyje įtvirtino taisyklę, o 2 dalyje – jos išimtį. Paprastai tariant, šios taisyklės esmė tokia – reglamento nuostatos taikomos byloms, pradėtoms po jo įsigaliojimo. Tai reiškia, – o tai svarbu, – kad tokiu atveju taikomos visos reglamento dalys, t. y. tiek susijusi su teismų jurisdikcija, tiek susijusi su atitinkamų teismų sprendimų pripažinimu ir vykdymu.

24. Taisyklės išimtis, nepažeidžiant to, kas bus pasakyta vėliau, yra tokia – reglamento nuostatos taikomos byloms, kurios jo įsigaliojimo momentu jau buvo pradėtos, bet dar neišspręstos, t. y. kaip aiškiai nurodyta, toms byloms, kuriose teismo sprendimas priimamas po jo įsigaliojimo. Tokiais atvejais taikoma tik ta Reglamento Nr. 44/2001 dalis, kuri susijusi su šių sprendimų pripažinimu ir vykdymu, nekvestionuojant – ir pagrįstai – taisyklių, pagal kurias savo laiku nustatyta teismų jurisdikcija juos priimti. Ši išimtis numatyta keliems atvejams, kaip matyti iš cituotos 66 straipsnio 2 dalies formuluotės. Nesigilinant dabar į jų detales ir nepažeidžiant to, kas bus pasakyta vėliau, aišku, kad kaip taisyklės išimtis šie atvejai aiškintini siaurai ir – galima iš anksto pasakyti – nėra reikalo aiškinti jų plačiai, kaip siūlo Vokietijos atstovai.

25. Galiausiai, atsižvelgiant į visą šį kontekstą, nėra nė menkiausios abejonės, ką konkrečiu Reglamento Nr. 44/2001 įsigaliojimo momentu „teritorijos“ požiūriu reiškia „įsigaliojimas“: reglamentas, kaip ir bet kuris Sąjungos teisės aktas, įsigalioja Sąjungos teritorijoje, nebent būtų aiškiai numatyta kitaip, ir nėra reikalo nieko pridurti šiuo klausimu. Tačiau valstybių, kurios į Sąjungą įstoja vėliau, teritorijoje reglamentas įsigalioja tik įstojimo dieną [4].

26. Tai reiškia, kad Reglamento Nr. 44/2001 įsigaliojimo momentu – 2002 m. – net nebuvo reikalo kelti klausimo, ar pakanka, kad reglamentas būtų įsigaliojęs tik toje valstybėje narėje, kurioje priimtas sprendimas. Taip yra todėl, kad reglamentas visoms valstybėms narėms taikomas vienodai [5].

4 — Stojimo sutartyje nenumatyta jokia speciali Reglamento Nr. 44/2001 taikymo norma, todėl reikia suprasti, kad Čekijos Respublikoje jis taikomas nuo 2004 m. gegužės 1 d. pačiame reglamente nustatytomis sąlygomis.

5 — Mano nuomone, šio vertinimo nekeičia išskirtinis Danijos atvejis. Šiuo klausimu žr. S. Peers, *Justice and Hole Affairs Law*, Oxford EU law library, 3-iasis leidimas, Nr. 8.2.5, p. 619.

27. Šia prasme pažymėtina, kad, mano nuomone, bet koks samprotavimas, kuriuo bandoma daryti išvadas remiantis skirtumu tarp minėto 66 straipsnio ir atitinkamų ankstesnių Briuselio ir Lugano konvencijų nuostatų, yra labai abejotinas [6].

28. Todėl klausimas, ar, atsižvelgiant į teisinę situaciją, susidariusią po Sąjungos pirmosios plėtros po dvejų metų, 66 straipsnyje nurodomas „įsigaliojimas“ leidžia daryti skirtumą tarp vienų ir kitų valstybių (ir atitinkamų Sąjungos piliečių), iš esmės ir praktiškai reiškia klausimą, ar galima iš naujų valstybių narių (ir jų piliečių) atimti galimybę pasinaudoti pereinamojo laikotarpio nuostatomis, t. y. 66 straipsniu, kuriuo siekiama tikslų, tiesiogiai susijusių su teisiniu saugumu ir kartu su teisine valstybe.

29. Visų pirma šis požiūris reikštų, jog turime laikytis tokios pereinamojo laikotarpio nuostatų sampratos, kurią galėtume pavadinti „statiška“ ir kuri būtų naudinga tik toms valstybėms (ir atitinkamiems piliečiams), kurios jau buvo Sąjungos sudėtyje reglamento įsigaliojimo momentu. Tačiau tai kelia problemų.

30. Pripažinti, kaip yra šiuo atveju, kad naujos valstybės narės privalo vykdyti sprendimus, kurie buvo priimti ne tik prieš joms įstojant į Europos Sąjungą pradėtose bylose, – tai neleistina pagal 66 straipsnio 1 dalį, – bet dar ir prieš įsigaliojant reglamentui, – o tai neįmanoma pagal to paties straipsnio 2 dalį, – reikštų atimti iš šių valstybių (ir atitinkamų Sąjungos piliečių) galimybę pasinaudoti šio pereinamojo laikotarpio režimo esminėmis nuostatomis.

31. Taigi, dėl priežasčių, kurias išdėstysiu vėliau, manau, kad tiek teisinio saugumo, tiek teisės į teisminę gynybą (Chartijos 47 straipsnis) reikalavimai, kuriuos įgyvendinant priimtas 66 straipsnis, neleidžia pritarti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausime suformuluotai hipotezei, t. y. jog tam, kad teismo sprendimas privalėtų būti vykdomas valstybėje narėje, kurioje reglamentas negaliojo nei bylos pradėjimo, nei to sprendimo priėmimo momentu, pakanka reglamento įsigaliojimo toje valstybėje ir tuo momentu, kurioje ir kada priimamas atitinkamas teismo sprendimas [7].

B – *66 straipsnis, kaip pereinamojo laikotarpio nuostata ir atsižvelgiant į jo reguliavimo dalyką, gali būti aiškinamas tik „dinamiškai“*

32. Reglamento 66 straipsnis yra pereinamojo laikotarpio nuostata, kuri, atsižvelgiant į reglamento pobūdį ir turinį, negali netekti praktinio poveikio dėl to, kad 2002 m. konvenciją pakeitė reglamentas, o tai atitiktų „nekintamą“ (tarsi momentinio vaizdo) nuostatos sampratą. Atvirkščiai, dėl šios reguliavimo srities ypatybių tai yra pereinamojo laikotarpio nuostata, taikytina kaskart, kai įstoja naujos valstybės narės ir tomis pačiomis sąlygomis kaip 2002 m. Sąjungai priklausiusių valstybių (ir piliečių) atžvilgiu. Jau bandžiau paaiškinti, kaip, mano manymu, šioje byloje klausimo forma suformuluotas požiūris lemia Reglamento Nr. 44/2001 66 straipsnio nuostatų „neveikimą“ valstybių (ir piliečių), įstojusių į Sąjungą jau po jo įsigaliojimo, atžvilgiu. Šia prasme galima teigti, jog pareinamąsias nuostatas būtina aiškinti „dinamiškai“.

6 — Briuselio konvencijos (iš dalies pakeistos 1989 m. gegužės 26 d. Konvencijos dėl Ispanijos ir Portugalijos prisijungimo (OL L 285, p. 1) 16 straipsniu) ir 1988 m. rugsėjo 16 d. Lugano konvencijos 54 straipsniuose buvo aiškiai numatytas konvencijos „dvigubo įsigaliojimo“ kilmės valstybėje ir valstybėje, į kurią kreipiamasi, reikalavimas tam, kad būtų taikomos nuostatos dėl sprendimų pripažinimo ir vykdymo. Tokio pobūdžio nuostatos įtraukimas yra visiškai logiškas atsižvelgiant į tarptautinio dokumento kontekstą, kur abipusiškumas vaidina svarbiausią vaidmenį (galbūt dėl to ši nuostata įtraukta ir į 2007 m. spalio 15 d. Tarybos sprendimo 2007/712/EB dėl Konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo pasirašymo Bendrijos vardu (OL L 339, p. 1) 63 straipsnį).

7 — Maža to, būtent tokios nuomonės kone vieningai laikomasi doktrinoje, ypač Vokietijos, kuriai šis klausimas itin svarbus. Šia prasme galima paminėti, be kita ko, J. Kropholler ir J. von Hein, *Europäisches Civilprozeßrecht: Komentar zu EuGVO, Lugano-Übereinkommen 2007, EuVTVO, EuMVVO und EuGFVO*, 2011, p. 709–717; M. Becker „Anerkennung deutscher Urteile in der Tschechischen Republik“, *Balancing of interests. Liber Amicorum Peter Hay*, Verlag Rect. Und Wirtschaft GngH, Frankfurtas prie Maino, 2005, p. 26; B. Hess „Die intertemporale Andwendung des europäischen Zivilprozessrechts in den EU-Beitrittsstaaten“, *IPRax 2004, Heft 4*, p. 375; ir M. Becker ir K. Müller „Intertemporale Urteilsanerkennung und Art. 66 EuGVO“, *IPRax 2006, FET 5*, p. 436.

33. Šią mintį, žinoma, patvirtina Reglamento Nr. 44/2001 sisteminis ir teleologinis aiškinimas. Reglamentu Nr. 44/2001, kuris sukurtas kaip priemonė užtikrinti tinkamą vidaus rinkos funkcionavimą, siekiama palengvinti ir supaprastinti teismo sprendimų pripažinimą ir vykdymą valstybėse narėse ir, kaip nurodo Vokietijos vyriausybė, kelias šio „laisvo civilinėse ir komercinėse bylose priimtų sprendimų judėjimo“ tikslo [8] link būtų atvertas, jeigu būtų galima pripažinti teismo sprendimus, priimtus tuomet, kai kilmės valstybėje reglamentas galiojo, o valstybėje, į kurią vėliau kreipiamasi, – dar ne. Vis dėlto suprantu, kad šis sprendimas neįmanomas, nes siekiant laisvo judėjimo tikslo negali būti pažeista ieškovo ir atsakovo interesų pusiausvyra.

34. Kaip pabrėžiau nuo pat pradžių, Reglamentas Nr. 44/2001 apima dvi normų grupes, kurios vis dėlto sudaro vieną visumą: viena vertus, nuostatas, skirtas teismų jurisdikcijos civilinėse ir komercinėse bylose „paskirstymui“ Sąjungos viduje, antra, nuostatas dėl teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo. Tarp abiejų normų grupių egzistuoja glaudus ryšys: atidžiai skaitant reglamentą akivaizdžiai matyti, kad Bendrijos teisės aktų leidėjas neįsivaizduoja vienos iš jų taikymo be kitos ir traktuoja jas kaip visumą.

35. 66 straipsnio 1 dalis aiškiai išreiškia tai, ką pasakiau. Įtvirtinus, jog bendra atskaitos data, remiantis kuria nustatomas reglamento taikytinumas, yra bylos iškėlimo data, 66 straipsnio 1 dalimi užtikrinama, kad vykdytinas sprendimas priimtas laikantis reglamento normų dėl jurisdikcijos.

36. Tam tikra prasme 66 straipsnio 2 dalis taip pat patvirtina šią mintį. Nors, kaip jau minėjau, šioje 2 dalyje formaliai įtvirtinama 1 dalyje nustatytos taisyklės išimtis, iš tiesų turinio prasme jos išimtinis pobūdis gerokai silpnesnis. 66 straipsnio 2 dalyje numatyta galimybė taikyti reglamento normas dėl pripažinimo ir vykdymo, kai byla iškelta prieš įsigaliojant reglamentui, tačiau sprendimas priimtas po jo įsigaliojimo, tam tikrais atvejais, kai iš esmės sprendimo kilmės valstybės teismų jurisdikcija buvo nustatyta pagal paties reglamento jurisdikcijos taisykles arba kitas tapataus ar panašaus turinio taisykles, įtvirtintas tarptautinėje konvencijoje, saistančioje abi valstybes nares.

37. Ši dviejų Reglamento Nr. 44/2001 reglamentavimo sričių (jurisdikcijos ir pripažinimo) tarpusavio sąveika kyla iš poreikio, kad laisvas teismų sprendimų judėjimas būtų įgyvendintas pagal tokią sistemą, kurioje užtikrinama šalių interesų pusiausvyra. Pernelyg nesupaprastinant galima teigti, kad reglamento taisyklėmis dėl jurisdikcijos labiausiai siekiama apsaugoti atsakovo interesus (kuriam gali tekti bylinėtis ne jo gyvenamosios vietos valstybėje tik išimtiniais atvejais), o teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo taisyklėmis visų pirma saugomi ieškovo interesai (kuriam prireikus užtikrinamas greitas, patikimas ir veiksmingas teismo sprendimo vykdymas kitoje valstybėje narėje) [9].

38. Teisingumo Teismas apie šį glaudų ryšį tarp abiejų normų grupių yra užsiminęs 2006 m. vasario 7 d. Nuomonėje 1/03 [10], kurios 163 punkte teigiama, kad „supaprastintas pripažinimo ir vykdymo mechanizmas, numatytas šio reglamento 33 straipsnio 1 dalyje, pagal kurią vienoje valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas turi būti pripažintas kitoje valstybėje narėje nereikalaujant pradėti kokio nors specialaus proceso ir dėl kurio iš esmės taikoma to paties reglamento 35 straipsnio 3 dalis, pagal kurią kilmės teismo jurisdikcija gali nebūti peržiūrima, yra grindžiamas abipusiu valstybių narių pasitikėjimu, ypač tuo, kurį kilmės valstybės narės teismui suteikia valstybės, kurioje sprendimą siekiama pripažinti, teismas, atsižvelgiant į tiesiogines minėto reglamento II skyriuje nustatytas jurisdikcijos taisykles“.

8 — Įtvirtinta reglamento 6 konstatuojamojoje dalyje.

9 — Doktrinoje žr. J. Kropholler, *op. cit.* Taip pat, kiek tai susiję su konvencija, žr. 1980 m. gegužės 21 d. Sprendimo *Denilauler* (125/79, Rink. p. 1553), 13 punktą („būtent dėl garantijų, kurios suteikiamos atsakovui pirminiame procese, konvencijos III antraštinė dalis atrodo labai liberali pripažinimo ir vykdymo srityje“).

10 — Rink. p. I-1145. Prašymu pateikti nuomonę siekta išsiaiškinti, ar Europos bendrija turi išimtinę, ar pasidalijamąją kompetenciją sudaryti naują konvenciją dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, kuri pakeistų dabartinę Lugano konvenciją.

39. Šios bylos aplinkybės atskleidžia, kaip aiškinimas, kad turi būti pripažįstama galimybė taikyti reglamentą tuo atveju, kai byla iškeliama po reglamento įsigaliojimo kilmės valstybėje narėje, tačiau dar prieš jam įsigaliojant valstybėje, kurioje vėliau prašoma vykdyti atitinkamą teismo sprendimą, gali lemti šio ryšio tarp dviejų reglamento normų grupių nutraukimą ir atitinkamai ieškovo bei atsakovo interesų pusiausvyros pažeidimą, – tokių padarinių, mano nuomone, siekė išvengti Sąjungos teisės aktų leidėjas.

40. Pirmiausia pažymėtina, kad nagrinėjama byla nepatenka nė į vieną iš 66 straipsnio 2 dalyje numatytų atvejų. Viena vertus, Čekijos Respublika nebuvo nei Briuselio, nei Lugano konvencijų šalis, nei jokios kitos konvencijos, kuri ją saistytų kartu su Austrija šioje srityje, šalis; kita vertus, normos, kurios taikytos nustatant Austrijos teismo jurisdikciją, nebuvo tiesiogine šio žodžio prasme „taisyklės, nurodytos [reglamento] II skyriuje“, kaip reikalaujama pagal jo 66 straipsnio 2 dalies b punktą. Iš tiesų taikytos ne tiesiogiai ir konkrečiai šiame II skyriuje (būtent jos 2–7 skyriuose) numatytos taisyklės, o nacionalinės normos, į kurias nukreipia 4 straipsnis, taikytinas kai atsakovas neturi gyvenamosios vietos valstybėje narėje. Tai reiškia, kaip jau minėta, kad atsakovas negalėjo remtis reglamente numatytomis gynybos priemonėmis (pavyzdžiui, pareiga dėl įteikimo per tinkamą laiką).

41. Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, ir tęsiant tą pačią argumentaciją reikia pažymėti, jog pagrindinė anksčiau pasiūlyto sprendimo problema yra ta, kad valstybėje, kuri prasidedant procesui dar nebuvo Sąjungos valstybė narė, gyvenantis atsakovas tuo metu pagal reglamentą būtų laikomas nuolat gyvenančiu trečiojoje valstybėje. Tai reiškia, kad nors reglamentas ir buvo taikomas, įmonė atsakovė procesine prasme buvo atsidūrusi santykinai silpnesnėje teisinėje padėtyje, palyginti su ta, kurioje būtų buvusi, jeigu būtų turėjusi registruotą buveinę valstybėje narėje.

42. Viena vertus, Austrijos teismo jurisdikcija nebuvo nustatyta pagal Reglamento Nr. 44/2001 3 straipsnį[11] nei galiausiai pagal tiesiogiai ir konkrečiai šiame reglamente numatytas taisykles, vadovaujantis kuriomis bendroji taisyklė yra atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos teismo taisyklė[12]. Kadangi nagrinėjamu momentu atsakovė neturėjo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje narėje, teismų jurisdikcija nustatyta pagal 4 straipsnį[13] – taikant valstybės narės, kurioje pateiktas ieškinys, įstatymus (Austrijos įstatymų nuostatas dėl teismų jurisdikcijos).

43. Kita vertus, jai taip pat nebuvo taikomos tam tikros gynybos teisės, kuriomis ji būtų galėjusi remtis, jei tuo momentu būtų turėjusi registruotą buveinę valstybėje, jau įstojusioje į Europos Sąjungą. Tai teisės, numatytos Reglamento Nr. 44/2001 26 straipsnyje, kuriame teigiama: „jeigu atsakovui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta yra vienoje valstybėje narėje, byla iškeliama kitos valstybės narės teisme ir jis neatvyksta į teismą, teismas savo iniciatyva viešai paskelbia, kad neturi jurisdikcijos, nebent jo jurisdikcija numatyta šio reglamento nuostatose“ (1 dalis); be to, šis teismas „sustabdo bylos procesą, kol įrodoma, kad atsakovas turėjo galimybę laiku gauti bylos iškėlimo arba lygiavertį dokumentą, kad galėtų susitarti dėl savo gynybos, arba kad buvo imtasi visų šiam tikslui būtinų priemonių“ (2 dalis).

11 — Šioje dalyje nustatyta: „1. Valstybėje narėje nuolat gyvenantiems asmenims bylos gali būti keliamos kitos valstybės narės teismuose tik pagal šio skyriaus 2–7 skirsniuose nustatytas taisykles. 2. Prieš pirmiau nurodytus asmenis netaikomos I priede nustatytos nacionalinės jurisdikcijos taisyklės“.

12 — Šiai minčiai pagrįsti žr. 2009 m. liepos 16 d. Sprendimą *Hadadi* (C-168/08, Rink. p. I-6871), priimtą dėl 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1347/2000 (OL L 338, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 243); iš šio sprendimo 30 punkto matyti, kad, kiek tai susiję su šio reglamento taikymu pripažįstant kitoje valstybėje narėje priimtą sprendimą dėl santuokos nutraukimo, neturi reikšmės, kokia nuostata buvo grindžiama sprendimo kilmės teismo jurisdikcija, jeigu ji gali būti pagrįsta Reglamento Nr. 2201/2003 3 straipsnio 1 dalimi.

13 — Pagal šio straipsnio 1 dalį, „jeigu atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra ne valstybėje narėje, kiekvienos valstybės narės teismų jurisdikciją pagal 22 ir 23 straipsnius nustato tos valstybės narės teisė. [Jeigu atsakovas neturi nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje narėje, kiekvienos valstybės narės teismų jurisdikcija nustatoma pagal tos valstybės narės teisę, nebent būtų taikytinos 22 ir 23 straipsnių nuostatos.]“

44. Nagrinėjamu atveju reikalas tas, kad įmonė atsakovė, kaip manoma, negalėjo dalyvauti procese būtent dėl to, kad jai nebuvo laiku įteiktas bylos iškėlimo dokumentas[14]. Tokiomis sąlygomis būtų nelogiška, jei būtų galima reikalauti pripažinti teismo sprendimą pagal Reglamentą Nr. 44/2001, nes tai pažeistų minėtą šalių interesų pusiausvyrą ir dviejų reglamento normų kategorijų tarpusavio ryšį.

45. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ir vadovaujantis tiek sisteminiu, tiek teleologiniu požiūriu matyti, kad vienintelis tinkamas ir teisiniam apibrėžtumui bei procesinėms garantijoms neprieštaraujantis reglamento aiškinimas yra toks, remiantis kuriuo Reglamento Nr. 44/2001 66 straipsnio abiejose dalyse įtvirtintų pereinamųjų nuostatų visiškas taikymas dinamiškai išplečiamas įtraukiant kiekvienos valstybės narės, kurios į Sąjungą įstojo jau įsigaliojus reglamentui, teritoriją.

46. Ši mano siūloma išvada turi neišvengiamų ir tiesioginių padarinių tam, kaip bus atsakyta į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimą. Reglamentas Nr. 44/2001 Čekijos Respublikoje taikytinas tik tokiomis sąlygomis, kaip numatytosios jo 66 straipsnio dviejose dalyse, arba, tiksliau tariant, su tokiu pačiu poveikiu, kokį šis straipsnis turėjo istoriniu jo įsigaliojimo momentu. Darytina tokia išvada: nagrinėjant prašymą vykdyti teismo sprendimą pagal Reglamento Nr. 44/2001 nuostatas, tam, kad būtų galima jomis remtis, reglamentas turi būti įsigaliojęs tiek teismo sprendimo kilmės valstybėje narėje, tiek toje valstybėje narėje, kurioje prašoma jį vykdyti.

VI – Išvada

47. Todėl siūlau Teisingumo Teismui į *Nejvyšší soud České republiky* (Čekijos Respublika) pateiktą klausimą atsakyti taip:

„2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo 66 straipsnis turi būti aiškinamas taip: kad būtų galima remtis šiuo reglamentu, reikia, kad jis būtų įsigaliojęs tiek valstybėje, kurioje teismas priėmė sprendimą, tiek valstybėje, kurioje viena iš šalių prašo jį pripažinti ir vykdyti, arba ieškinio pareiškimo momentu, arba, jeigu tuo momentu reglamentas joje nebuvo įsigaliojęs, tačiau įvykdytos jo 66 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos, teismo sprendimo priėmimo momentu.“

14 — Dėl Reglamente Nr. 44/2001 įtvirtintos atsakovo, kurio atžvilgiu priimtas sprendimas už akių, teisių „dvigubos kontrolės“ sistemos žr. 2006 m. gruodžio 14 d. Sprendimo *ASML Netherlands BV* (C-283/05, Rink. p. I-12041), 29 punktą ir paskesnius ir generalinio advokato P. Léger išvados toje pačioje byloje, pateiktos 2006 m. rugsėjo 28 d., 112 punktą. Kartu reikia priminti, kad pagal Reglamento Nr. 44/2001 35 straipsnio 3 dalį teismas, į kurį kreiptasi, negali persvarstyti kilmės valstybės narės teismo jurisdikcijos. Ši nuostata taip pat grindžiama prielaida, jog reglamentas taikytinas todėl, kad anksčiau taikytos reglamento nuostatos dėl teismų jurisdikcijos. Šiuo klausimu žr. M. Becker ir K. Müller, *op. cit.,* p. 432.